

Напрямки оптимізації оборонних витрат України з урахуванням асиметричних загроз та обмежених ресурсів

Optimization of Ukraine's Defense Expenditures Considering Asymmetric Threats and Limited Resources

Віталій Половенко

Vitalii Polovenko

кандидат військових наук, докторант,
polovenko469@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1753-395X

e-mail: Candidate of Military Sciences, Doctoral Candidate,
polovenko469@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1753-395X

Національний університет оборони України, м. Київ, Україна

National Defense University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Received: October 11, 2025 | Revised: October 28, 2025 | Accepted: October 31, 2025

УДК 388.245

DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2025.15.5.28>

Мета роботи: Розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо оптимізації оборонних витрат України з урахуванням специфіки асиметричних загроз та обмежених фінансових і матеріальних ресурсів шляхом визначення пріоритетних напрямів інвестування, підвищення ефективності використання бюджетних коштів і посилення обороноздатності держави в умовах гібридної війни.

Метод дослідження: Дослідження ґрунтується на комплексному методологічному підході, що включає аналіз і синтез наукових джерел та нормативно-правових актів у сфері оборонного планування; системний і структурно-функціональний аналіз; порівняльний аналіз міжнародного досвіду; методи економічного аналізу та узагальнення статистичних даних (SIPRI, IMF, Міністерство фінансів України); елементи сценарного аналізу та експертних оцінок.

Результати дослідження: Обґрунтовано необхідність переходу від кількісного нарощування оборонних спроможностей до якісного розвитку, орієнтованого на протидію асиметричним загрозам; визначено пріоритетні напрями оптимізації оборонних витрат, зокрема розвиток безпілотних систем, радіоелектронної боротьби, кібербезпеки та інформаційної протидії; проаналізовано вплив міжнародної допомоги на структуру оборонного бюджету України та запропоновано підходи до підвищення ефективності й прозорості використання ресурсів; сформовано рекомендації щодо раціоналізації структури Збройних Сил, логістики та залучення приватного сектору.

Теоретична цінність дослідження: Полягає у розвитку положень теорії оборонної економіки та оборонного планування шляхом уточнення змісту та ролі асиметричних загроз у формуванні пріоритетів оборонних витрат, а також у розширенні наукових уявлень про адаптивні підходи до фінансового забезпечення оборони в умовах гібридної війни та ресурсних обмежень.

Практична цінність дослідження: Одержані результати та рекомендації можуть бути використані органами державного управління, Міністерством оборони України та іншими складовими сектору безпеки і оборони під час формування та коригування оборонного бюджету, розроблення програм розвитку спроможностей, удосконалення системи оборонного планування, а також у навчальному процесі та науково-аналітичній діяльності у сфері національної та воєнної безпеки.

Тип статті: теоретична.

Purpose: To develop scientifically grounded recommendations for optimizing Ukraine's defense expenditures, taking into account the specific nature of asymmetric threats and limited financial and material resources, by identifying priority investment areas, improving the efficiency of budgetary resource allocation, and strengthening national defense capabilities under conditions of hybrid warfare.

Method: The study is based on an integrated methodological approach that includes analysis and synthesis of scientific literature and regulatory legal acts in the field of defense planning; systems and structural-functional analysis; comparative analysis of international experience; methods of economic analysis and generalization of statistical data (SIPRI, IMF, Ministry of Finance of Ukraine); as well as elements of scenario analysis and expert assessment.

Findings: The necessity of shifting from quantitative force buildup to qualitative development oriented toward countering asymmetric threats is substantiated; priority areas for optimizing defense expenditures are identified, including the development of unmanned systems, electronic warfare, cybersecurity, and information security; the impact of international assistance on the structure of Ukraine's defense budget is analyzed, and approaches to improving the efficiency and transparency of resource utilization are proposed; recommendations for rationalizing the structure of the Armed Forces, logistics systems, and the involvement of the private sector are formulated.

Theoretical implications: The study contributes to the development of defense economics and defense planning theory by clarifying the role of asymmetric threats in shaping defense expenditure priorities and by expanding theoretical understanding of adaptive approaches to defense financing under conditions of hybrid warfare and resource constraints.

Practical implications: The findings and recommendations may be used by public authorities, the Ministry of Defense of Ukraine, and other components of the security and defense sector in the formulation and adjustment of defense budgets, capability development programs, and defense planning processes, as well as in educational and analytical activities in the fields of national and military security.

Paper type: Theoretical.

Ключові слова: оборонні витрати, асиметричні загрози, гібридна війна, кібербезпека, безпілотні системи, радіоелектронна боротьба, міжнародна допомога, прозорість, модернізація Збройних Сил, НАТО, антикорупційні заходи, державно-приватне партнерство.

Key words: Defense Expenditures, Asymmetric Threats, Hybrid Warfare, Cybersecurity, Unmanned Systems, Electronic Warfare, International Aid, Transparency, Armed Forces Modernization, NATO, Anti-Corruption Measures, Public-Private Partnership.

Вступ

В умовах триваючої повномасштабної війни, що ведеться російською федерацією проти України, система національної оборони зіткнулася з викликами безпрецедентного масштабу та характеру. Ключова проблема полягає у необхідності забезпечення достатнього рівня обороноздатності держави в умовах хронічного дефіциту ресурсів та якісної трансформації характеру військових загроз. Традиційний підхід до формування оборонного бюджету, що часто спирається на кількісні показники та симетричне нарощування сил, виявився недостатньо ефективним проти агресора, який активно використовує асиметричні методи ведення війни. Це включає масовані ракетні та дроніві атаки, що вимагають значних витрат на протиповітряну оборону; кібератаки, спрямовані на дестабілізацію критичної інфраструктури та державного управління; інформаційно-психологічні операції, які мають на меті підірвати моральний дух суспільства та дезінформувати населення; а також енергетичний та економічний шантаж, що створює додатковий тиск на державний бюджет та економіку. Всі ці загрози вимагають не лише прямої військової відповіді, а й комплексного підходу, що передбачає інвестиції у технологічні інновації, розвиток розвідувальних можливостей, зміцнення кіберзахисту та підвищення стійкості суспільства.

Водночас, обмеженість фінансових ресурсів є об'єктивною реальністю для України. Значна частина оборонного бюджету покривається за рахунок міжнародної допомоги, що створює певну залежність та вимагає від України продемонструвати максимальну ефективність у використанні цих коштів. Крім того, військові дії призвели до значних руйнувань інфраструктури, економічного спаду та збільшення соціальних витрат, що додатково обмежує внутрішні можливості фінансування оборони. Таким чином, постає нагальна потреба у розробці та впровадженні науково обґрунтованих підходів до оптимізації оборонних витрат. Це не просто питання економії, а стратегічне завдання, що передбачає визначення пріоритетних напрямків інвестування, де інвестування принесе найбільшу віддачу у протистоянні асиметричним загрозам; розробку механізмів ефективного використання коштів для мінімізації нецільових витрат та корупційних ризиків; формування гнучкого та адаптивного оборонного бюджету для швидкого реагування на мінливий характер загроз та потреби фронту; а також пошук балансу між потребами сьогодення та довгостроковими перспективами для забезпечення поточних військових потреб без шкоди для модернізації та розвитку Збройних Сил на майбутнє. Без вирішення цих питань існує ризик нераціонального використання обмежених ресурсів, що може послабити обороноздатність країни та збільшити її вразливість перед новими викликами.

Теоретичні основи дослідження

Аналіз останніх досліджень та публікацій демонструє зростаючу увагу наукової спільноти до питань оборонної економіки, гібридної війни та оптимізації військових витрат, особливо в контексті українського досвіду: Є. Соловйов підкреслює важливість інтеграції військової та цивільної безпекової експертизи, аналізуючи моделі провідних країн НАТО та держав, що зіткнулися з асиметричними загрозами, що є критично важливим для оптимізації ресурсів [14]. Дослідження О. Дикої та А. Ковпака вказує на загальносвітову тенденцію до зростання оборонних витрат до 2240 млрд дол. у 2023 році, спричинену російсько-українською війною, що створює додаткове навантаження на бюджети та підтверджує актуальність оптимізації витрат для України [7]. Економічні аналітичні матеріали постійно висвітлюють значне спрямування державних видатків на військові потреби України та її залежність від міжнародної допомоги, що підкреслює необхідність ефективного використання коштів в умовах економічного тиску [3; 6; 13; 16]. Дослідження Центру безпекових досліджень "СЕНСС" продовжують аналізувати гібридний характер сучасних конфліктів, підтверджуючи

необхідність спрямування оборонних витрат на комплексне протистояння асиметричним загрозам, включаючи кібербезпеку та інформаційну протидію [4; 8; 9; 15]. Навіть аналіз досвіду Росії щодо приховування військових витрат опосередковано вказує на важливість прозорості та ефективності використання оборонних коштів в Україні [19]. Сукупність цих досліджень підкреслює нагальну потребу переходу до більш гнучких, технологічно орієнтованих та інтегрованих підходів у оборонному плануванні України, з акцентом на асиметричні можливості, раціоналізацію логістики, міжнародне співробітництво та прозорість використання ресурсів.

Постановка проблеми

Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених оборонним аспектам сучасної війни та економічним викликам, залишаються кілька невирішених раніше частин загальної проблеми оптимізації оборонних витрат України в контексті асиметричних загроз та обмежених ресурсів: по-перше, недостатньо глибоко розроблено конкретні кількісні та якісні критерії ефективності оборонних витрат саме в умовах гібридної війни, де традиційні показники не є вичерпними, що вимагає розширеного інструментарію оцінки, який би враховував ROI для асиметричних засобів та соціально-економічні наслідки військових інновацій; по-друге, бракує комплексних моделей фінансового планування оборонного бюджету, що інтегрують ризики гібридних загроз та невизначеність міжнародної допомоги, оскільки існуючі моделі часто орієнтовані на стабільні економічні умови, тоді як Україні потрібні механізми адаптації бюджету до змін у обсягах зовнішньої допомоги та екстрених потреб, спричинених непередбачуваними “піками” витрат від гібридних загроз; по-третє, недостатньо розроблені механізми інтеграції цивільних технологій та інноваційного потенціалу приватного сектору в оборонно-промисловий комплекс України з метою оптимізації витрат та прискорення розвитку, що потребує детальних моделей державно-приватного партнерства та шляхів прискореної імплементації цивільних “dual-use” технологій; по-четверте, залишається потреба у поглибленому аналізі впливу соціально-психологічного та інформаційного компонентів гібридної війни на ефективність оборонних витрат, оскільки витрати на інформаційну безпеку, контрпропаганду та психологічну стійкість населення є непрямими, але критично важливими для загальної обороноздатності, і їх оцінка та інтеграція у загальну модель оптимізації оборонного бюджету вимагає подальших досліджень. Вирішення цих проблем дозволить не просто раціоналізувати оборонні витрати, а й суттєво підвищити ефективність оборонної політики України в довгостроковій перспективі, забезпечуючи максимальну віддачу від кожного вкладеного ресурсу.

Метою даного статті є розробка науково обґрунтованих рекомендацій висвітлення результатів аналізу оборонних витрат України з урахуванням специфіки асиметричних загроз та обмежених фінансових і матеріальних ресурсів та визначення напрямків їх оптимізації. Це передбачає не лише виявлення найбільш ефективних напрямків інвестування в оборону, а й формування практичних підходів до раціонального розподілу бюджетних коштів, спрямованих на посилення обороноздатності держави в умовах гібридної війни.

Результати

У сучасному світі, де глобальні оборонні витрати, за даними Стокгольмського міжнародного інституту дослідження проблем миру (SIPRI), у 2021 році вперше перевищили 2 трильйони доларів США [21], питання ефективного фінансування національної безпеки стає критично важливим. Для України, що стикається з асиметричними загрозами в умовах обмежених ресурсів, оптимізація оборонних витрат є не просто актуальною, а життєво необхідною функцією забезпечення стабільності та розвитку держави [3; 6; 7; 19].

Хоча оборонні видатки можуть здаватися значним навантаженням на державний бюджет, особливо в мирний час, їхнє першочергове фінансування є беззаперечним пріоритетом [3; 13]. Хронічне недофінансування Збройних Сил України, безпосередньо впливає на їхню боєздатність і, як наслідок, на рівень національної безпеки [1; 12]. Водночас, надмірні або неефективно розподілені оборонні витрати можуть гальмувати економічний розвиток країни, що є неприйнятним в умовах обмежених ресурсів [7; 19].

Сучасні загрози, з якими стикається Україна, значно відрізняються від класичних військових протистоянь і мають багатогранний, асиметричний характер, що кардинально змінює парадигму оборонного планування.

Насамперед, це феномен гібридної війни, що являє собою складну комбінацію традиційних військових дій з широким спектром невійськових інструментів. Сюди входять інтенсивні інформаційно-психологічні операції, спрямовані на дезінформацію та дестабілізацію суспільства; масовані кібератаки на критичну інфраструктуру та державні установи; системний економічний тиск через торговельні обмеження або фінансовий шантаж; а також постійна політична дестабілізація через втручання у внутрішні справи та підтримку сепаратистських рухів. Такий комплексний підхід вимагає від держави не лише міцної військової оборони, а й безпрецедентної інформаційної, економічної та соціальної стійкості.

Другою важливою асиметрією є технологічна асиметрія. Противник може володіти більш досконалішими технологіями в окремих, але критично важливих сферах, таких як засоби радіоелектронної боротьби (РЕБ), високоточні розвідувальні системи, або можливості для ведення мережецентричної війни. Відповіддю на цей виклик є не просто наздоганяння, а стратегічний розвиток власних інноваційних рішень та асиметричних технологій, здатних нівелювати перевагу ворога. Це може бути створення дешевих, але ефективних засобів протидії, використання нестандартних тактичних прийомів або розвиток власних нішових технологій, що дають перевагу у певних сценаріях.

Крім того, Україна постійно стикається з використанням нерегулярних формувань та проксі-сил. Застосування прихованих операцій, диверсійних груп, підтримка незаконних збройних формувань та інспірування терористичних актів значно ускладнює ідентифікацію агресора та вимагає від оборонної системи гнучких, швидких і точкових механізмів реагування, часто без можливості застосування класичних військових підходів.

Нарешті, енергетичний шантаж та економічний тиск залишаються потужними інструментами гібридної агресії. Використання енергетичних ресурсів як важеля впливу на внутрішню та зовнішню політику, а також цілеспрямований економічний тиск, вимагають не лише зміцнення військового потенціалу, а й всебічного зміцнення енергетичної незалежності країни та диверсифікації економічних зв'язків для мінімізації вразливості.

Вплив цих загроз на оборонне планування є фундаментальним і значним:

зміщення акцентів: відбувається перехід від традиційного “кількісного” нарощування сил, що було характерним для класичних конфліктів, до “якісного” розвитку. Це означає пріоритетне впровадження інноваційних технологій, розвиток високоточного озброєння, широке використання безпілотних систем (як розвідувальних, так і ударних), а також значне посилення засобів радіоелектронної боротьби та кіберзахисту;

потреба в гнучкості та адаптивності: оборонна система не може бути статичною. Вона має бути здатною швидко адаптуватися до мінливого та непередбачуваного характеру загроз. Це вимагає постійного моніторингу оперативної обстановки, глибокого аналізу та швидкої імплементації змін у доктринах, тактиках та технологіях;

важливість інтеграції: для ефективної протидії гібридним загрозам необхідна повна інтеграція та координація зусиль усіх державних інструментів. Це означає тісну взаємодію військових, розвідувальних, дипломатичних, інформаційних та економічних інструментів для забезпечення комплексного, синергетичного реагування на загрози;

значення людського капіталу: у таких умовах підвищуються вимоги до кваліфікації військовослужбовців та інших фахівців у сфері безпеки. Необхідний розвиток спеціалізованих навичок, висока психологічна стійкість та здатність до прийняття рішень в умовах значної невизначеності та швидких змін. Інвестиції у навчання, тренування та розвиток персоналу стають не менш важливими, ніж інвестиції в озброєння.

Попри усвідомлення критичної важливості оборони та наявності значних зовнішніх загроз, Україна функціонує в умовах суттєвих обмежень щодо фінансових та матеріальних ресурсів, що зумовлює унікальні виклики для ефективного фінансування та розвитку оборонного сектору.

Насамперед, це високе навантаження на державний бюджет. В умовах триваючої агресії, значна, а часто й пріоритетна, частина державного бюджету України виділяється на оборону. Це є вимушеним, але необхідним кроком для збереження державності. Однак таке значне відволікання коштів об'єктивно обмежує можливості для адекватного фінансування інших життєво важливих сфер, таких як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист та розвиток критичної інфраструктури. Необхідно шукати інноваційні шляхи оптимізації, щоб уникнути «ефекту витіснення» інвестицій з цих секторів та забезпечити збалансований, хоч і складний, розвиток держави.

По-друге, існує значна залежність від міжнародної допомоги. Історично та особливо в період повномасштабної війни, значна частина оборонного бюджету, а також значна частка матеріально-технічного забезпечення Збройних Сил України, формується за рахунок міжнародної фінансової та військово-технічної допомоги від країн-партнерів. Це, з одного боку, дозволяє підтримувати необхідний рівень обороноздатності та здійснювати масштабні закупівлі, які були б недоступні лише за рахунок власних ресурсів. Але з іншого – створює певну залежність від політичних та економічних рішень донорів, їхніх пріоритетів та можливостей. Це вимагає від України не лише вдячності, а й максимальної прозорості, підзвітності та надзвичайно ефективного використання наданих ресурсів для демонстрації результативності, підтримки довіри партнерів та забезпечення подальшої підтримки.

Для ілюстрації масштабу міжнародної підтримки та її ролі в оборонному бюджеті України наведено таблицю 1, яка демонструє динаміку оборонних витрат і частку зовнішньої допомоги у 2022–2025 роках. Таблиця показує, що міжнародна допомога становить значну частину бюджету (до 48% у 2024 році), що підкреслює необхідність ефективного управління цими ресурсами для забезпечення стійкості оборонної політики.

Таблиця 1 – Вплив міжнародної допомоги на оборонний бюджет України (2022–2025)

Рік	Загальний оборонний бюджет (млрд USD)	Частка міжнародної допомоги (%)	Основні донори	Основні напрями використання
2022	41.0	~46% (оцінка, включаючи 19 млрд USD)	США, ЄС, Великобританія	Закупівля озброєння, логістика, навчання
2023	64.8	~35% (35 млрд USD, включаючи 25.4 млрд USD від США)	США, Німеччина, Польща	Кібербезпека, БПС, високоточне озброєння
2024	64.7	~48% (60 млрд USD, включаючи 48.4 млрд USD від США)	США, Німеччина, країни НАТО	Модернізація техніки, РЕБ, дрони
2025	53.7	~42% (38.4 млрд USD, прогноз)	ЄС, IMF, США, Канада	Виробництво дронів, РЕБ, енергетична безпека

Примітка: Дані про оборонні витрати за 2022–2024 роки взяті з інформації Стокгольмського міжнародного інституту досліджень миру (SIPRI) [21]. Дані за 2025 рік, включаючи загальний оборонний бюджет,

базуються на прогнозах Міністерства фінансів України та Міжнародного валютного фонду (IMF) [3; 13; 22]. Частка міжнародної допомоги у 2025 році включає 17.8 млрд USD від ЄС, IMF та Міжнародного банку реконструкції та розвитку (IBRD) [18; 20], а також потенційні 35 млрд EUR від країн G7, які планується залучити через механізм Extraordinary Revenue Acceleration (ERA) за рахунок прибутків від заморожених російських активів [18; 23].

Ці дані підкреслюють критичну залежність України від зовнішньої підтримки, що посилює потребу в прозорих і ефективних механізмах використання цих коштів. Забезпечення підзвітності не лише зміцнює довіру міжнародних партнерів, а й сприяє раціональному розподілу ресурсів для максимізації обороноздатності.

По-третє, актуальною залишається проблема прозорості та ефективності використання коштів. Незважаючи на постійні зусилля з реформування системи оборонних закупівель та посилення антикорупційних заходів, питання щодо повної прозорості та максимальної ефективності використання оборонних коштів залишаються на порядку денному. Будь-які нецільові витрати, неефективні закупівлі, завищення цін або корупційні ризики прямо підривають довіру суспільства та міжнародних партнерів, а головне – послаблюють обороноздатність країни. Запровадження сучасних систем електронних закупівель, незалежного аудиту, посилення парламентського та громадського контролю є критично важливим для мінімізації цих ризиків.

Четвертим викликом є знос та застарілість озброєння. Історично значна частина озброєння та військової техніки України, успадкованої з радянських часів, є морально та фізично застарілою, не відповідає вимогам сучасних бойових дій та асиметричних загроз. Це вимагає колосальних інвестицій у модернізацію існуючих зразків, їхню адаптацію до сучасних стандартів НАТО, а також термінову закупівлю нових, сучасних систем озброєння та техніки, що відповідають вимогам протидії асиметричним загрозам. Таке оновлення є довгостроковим та капіталомістким процесом, що потребує стабільного та передбачуваного фінансування.

Нарешті, значні витрати на утримання та обслуговування також є суттєвим фактором. Окрім безпосередньої закупівлі нової техніки та озброєння, значні кошти витрачаються на поточні потреби оборонного відомства. Це включає утримання особового складу (заробітна плата, соціальні виплати, забезпечення житлом, харчування), обслуговування наявної техніки (регулярне технічне обслуговування, ремонт), модернізацію та ремонт застарілого обладнання, а також складну логістику, яка забезпечує безперебійне постачання палива, боєприпасів, запасних частин та всього необхідного для функціонування армії. Ефективне управління цими операційними витратами, впровадження сучасних систем управління ресурсами та логістикою є ключовим для оптимізації загального оборонного бюджету.

З урахуванням асиметричних загроз та обмежених ресурсів, оптимізація оборонних витрат України має бути реалізована за наступними стратегічними напрямками, що дозволять підвищити ефективність оборони при раціональному використанні наявних ресурсів.

Пріоритетність асиметричних можливостей та технологічних інновацій є фундаментальною. Замість спроб досягти всебічного паритету, що є нереалістичним в умовах обмежених ресурсів, Україна має зосередитися на розвитку унікальних асиметричних переваг, які дозволяють ефективно протистояти технологічно та кількісно переважаючому противнику. Для чіткого визначення напрямів інвестування, які забезпечать максимальну віддачу в умовах гібридної війни, пропонується розподіл оборонного бюджету з акцентом на ключові асиметричні можливості.

Таблиця 2 ілюструє стратегічні пріоритети розподілу оборонного бюджету України на 2025 рік з акцентом на протидію асиметричним загрозам в умовах обмежених ресурсів. Вона відображає ключові напрями інвестування, які дозволяють досягти максимальної ефективності оборони шляхом розвитку унікальних асиметричних переваг, що нівелюють технологічну та кількісну перевагу противника. Кожен напрямок супроводжується описом, рівнем пріоритетності, орієнтовною часткою бюджету та очікуваним ефектом.

Зокрема, таблиця підкреслює високу пріоритетність таких напрямів, як безпілотні системи (БПС), радіоелектронна боротьба (РЕБ) та кібербезпека, які отримують значну увагу завдяки їхній ефективності у гібридній війні. Наприклад, витрати на БПС базуються на реальних даних про 1,3 млрд USD, виділених у 2024 році, що становить 5–7% бюджету. Інші напрями, такі як високоточне озброєння, інформаційна безпека та модернізація логістики, мають середню або низьку пріоритетність, але відіграють важливу роль у комплексному підході до оборони. Орієнтовні частки бюджету для цих напрямів є оцінками через відсутність детальних даних, але вони відповідають загальним тенденціям оборонного планування України.

Таблиця 2 – Пріоритети оборонних витрат України для протидії асиметричним загрозам (2025)

Напрямок	Опис	Пріоритетність	Орієнтовна частка бюджету (%)	Очікуваний ефект
Безпілотні системи (БПС)	Розвідувальні, ударні, логістичні дрони, баражуючі боєприпаси	Висока	5–7% (1.3 млрд USD у 2024)	Підвищення точності ураження, зниження ризиків для особового складу
Радіоелектронна боротьба (РЕБ)	Системи для придушення ворожих БПС, зв'язку, створення «сліпих зон»	Висока	3–5% (оцінка)	Нівелювання технологічної переваги ворога
Кібербезпека	Захист критичної інфраструктури, кіберрозвідка, протидія кібератакам	Висока	2–4% (оцінка)	Захист державних і економічних систем
Високоточне озброєння	Керовані снаряди, ракети, авіабомби	Середня	10–15% (оцінка)	Ефективне ураження цілей з мінімальними витратами
Інформаційна безпека	Контрпропаганда, підвищення психологічної стійкості населення	Середня	1–2% (оцінка)	Зниження впливу дезінформації
Модернізація логістики	Оптимізація ланцюгів постачання, складування, аутсорсинг	Низька	2–3% (оцінка)	Зниження операційних витрат

Примітка: Дані про витрати на безпілотні системи (БПС) у 2024 році взяті з інформації про бюджет 2024 року [6; 16]. Загальний оборонний бюджет 2025 року базується на прогнозах Міністерства фінансів України та Міжнародного валютного фонду (IMF) [3; 13; 22]. Інші частки витрат (3–5% на РЕБ [5; 10], 2–4% на кібербезпеку [8; 9; 10], 10–15% на високоточне озброєння [5; 12], 1–2% на інформаційну безпеку [8; 15], 2–3% на логістику [11]) є оцінками, адаптованими до контексту статті на основі загальних тенденцій оборонного планування [2; 21].

Ефективність оборони залежить не лише від технологій, а й від оптимальної організації. Це вимагає оптимізації штатної чисельності Збройних Сил, з акцентом на їхню боєздатність, якість підготовки та ефективність застосування, а не на механічне збільшення кількості особового складу, що може включати створення компактних, але високотехнологічних та мобільних підрозділів. Надзвичайно важливою є модернізація системи підготовки кадрів шляхом впровадження сучасних методик, що відповідають вимогам гібридної війни, з акцентом на розвиток технологічних навичок, критичного мислення та здатності до швидкої адаптації. Для зниження витрат та підвищення оперативності критичною є ефективна логістика, що передбачає оптимізацію ланцюгів постачання, складування та розподілу матеріальних ресурсів. Доцільним є також аутсорсинг та залучення приватного сектору для делегування певних неключових функцій (технічне обслуговування, харчування, будівництво), що може зменшити навантаження на оборонний бюджет та підвищити якість послуг.

Інтеграція та взаємодія з міжнародними партнерами дозволяє отримати доступ до передових технологій, досвіду та ресурсів, що є життєво необхідним для України. Це передбачає поглиблення інтеграції з НАТО, включаючи максимальне використання можливостей міжнародної допомоги, спільних навчань та обміну досвідом з країнами-членами Альянсу для підвищення оперативної сумісності. Стратегічним кроком є уніфікація та стандартизація озброєння шляхом переходу на стандарти НАТО, що спрощує логістику, підвищує сумісність з технікою партнерів та розширює можливості отримання допомоги та запасних частин. Крім того, важливим є розвиток спільних оборонних проектів з країнами-партнерами для спільної розробки та виробництва озброєння та військової техніки, що дозволяє розділити витрати на дослідження та розробку, обмінюватися технологіями та отримувати доступ до нових ринків.

Боротьба з корупцією є невід'ємною частиною оптимізації оборонних витрат, оскільки корупція прямо підриває обороноздатність, ефективність використання ресурсів та довіру суспільства та міжнародних партнерів. Це вимагає посилення контролю за державними закупівлями шляхом впровадження ефективних, прозорих та автоматизованих механізмів, широкого використання електронних систем (наприклад, Prozorro) та розширення громадського контролю. Необхідним є проведення регулярних аудитів та моніторингу використання оборонних коштів та ефективності програм та проектів незалежними аудиторами для виявлення неефективних витрат та зловживань на ранніх етапах. Нарешті, ключовим є підвищення відповідальності за корупційні діяння у сфері оборони, включаючи нецільове використання коштів, хабарництво та зловживання службовим становищем, що має супроводжуватися невідворотністю покарання.

Висновки

Оптимізація оборонних витрат України в умовах асиметричних загроз та обмежених ресурсів є ключовим завданням для зміцнення обороноздатності. Сучасні виклики, зокрема гібридна війна, технологічна асиметрія та економічний тиск, вимагають переходу від кількісного нарощування сил до якісного розвитку. Пріоритетними напрямками є інвестування в асиметричні можливості: безпілотні системи, РЕБ, кібербезпеку та високоточне озброєння, що забезпечують високу ефективність при обмежених витратах.

Раціоналізація структури Збройних Сил, модернізація підготовки кадрів, оптимізація логістики та аутсорсинг некритичних функцій сприяють зниженню витрат і підвищенню боєздатності. Міжнародне співробітництво, зокрема інтеграція з НАТО та стандартизація озброєння, забезпечує доступ до технологій і ресурсів, враховуючи залежність від зовнішньої допомоги. Боротьба з корупцією через прозорі закупівлі (Prozorro) та аудити є критично важливою для ефективного використання ресурсів і довіри партнерів.

Подальші дослідження мають зосередитися на розробці критеріїв ефективності витрат, адаптивних моделей фінансового планування, інтеграції цивільних технологій та аналізі інформаційно-психологічних аспектів. Системний підхід до управління ресурсами забезпечить баланс між поточними потребами та довгостроковим розвитком Збройних Сил.

Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів.

Список використаних джерел

1. Бабак В. Асиметричні загрози та їх вплив на сучасне оборонне планування // *Наукові записки Національного університету оборони України*. 2022. № 12(4). С. 15–29.
2. Бюджет-2025: на безпеку та оборону передбачено рекордні витрати / *АрміяInform*. 2024. URL: <https://armyinform.com.ua/2024/10/31/byudzhnet-2025-na-bezpeku-ta-oboronu-peredbacheno-rekordni-vytraty> (дата звернення: 19.06.2025).
3. Верховна Рада України прийняла проєкт Закону України про Державний бюджет України на 2025 рік / Міністерство фінансів України. 2024. URL: <https://mof.gov.ua/uk/news/verkhovna-rada-ukraini-priinyala-proekt-zakonu-ukraini-pro-derzhavnyi-byudzhnet-ukraini-na-2025-rik-4690> (дата звернення: 19.06.2025).
4. Гібридна війна: аналіз сучасних конфліктів та рекомендації для України : аналіт. звіт. Київ : Центр безпекових досліджень «СЕНСС», 2022. 25 с.
5. Гнатів Н., Шевчук О. Роль штучного інтелекту у підвищенні ефективності оборонних операцій // *Технології та інновації*. 2024. № 9(3). С. 56–70.
6. Гроші на силу: як змінився оборонний бюджет України у 2024 році / РБК-Україна. 2024. URL: [https://www.rbc.ua/rus/news/groshi-silu-zminiv-sya-oboronnij-byudzhnet-1732179600.html](https://www.rbc.ua/rus/news/groshi-silu-zminiv-sya-oboronnij-byudzhnet-ukraini-u-2024-roci) (дата звернення: 29.06.2025).
7. Дика О., Ковпак А. Глобальні тенденції зростання оборонних витрат у контексті російсько-української війни // *Економіка та безпека*. 2024. № 10(1). С. 23–38.
8. Інформаційна безпека та протидія дезінформації в умовах війни : аналіт. звіт. Київ : Центр безпекових досліджень «СЕНСС», 2023. 30 с.
9. Кіберзагрози та захист критичної інфраструктури України : аналіт. звіт. Київ : Центр безпекових досліджень «СЕНСС», 2023. 40 с.
10. Кравець О. Кібербезпека як складова національної оборони в умовах гібридної війни // *Кібербезпека: освіта, наука, техніка*. 2023. № 7(1). С. 78–92.
11. Лозинський І. Оптимізація логістики Збройних Сил України в умовах обмежених ресурсів // *Логістика: теорія та практика*. 2023. № 8(2). С. 34–49.
12. Мельник С. Розвиток вітчизняного оборонно-промислового комплексу: виклики та перспективи // *Економіка України*. 2022. № 65(4). С. 12–27.
13. Про Державний бюджет України на 2025 рік : Закон України від 19.11.2024 № 4059-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text> (дата звернення: 25.06.2025).
14. Соловійов Є. Інтеграція військової та цивільної безпекової експертизи: досвід країн НАТО та уроки для України // *Військово-науковий вісник*. 2023. № 15(2). С. 45–62.
15. Стратегії протидії асиметричним загрозам: міжнародний досвід : аналіт. звіт. Київ : Центр безпекових досліджень «СЕНСС», 2024. 28 с.
16. Уряд схвалив звіт про виконання Закону України про Державний бюджет України на 2024 рік / Міністерство фінансів України. 2025. URL: <https://mof.gov.ua/uk/news/uriad-skhvalyv-zvit-pro-vykonannia-zakonu-ukraini-pro-derzhavnyi-byudzhnet-ukraini-na-2024-rik-4837> (дата звернення: 26.06.2025).
17. Cordesman A. H. Hybrid warfare and the future of conflict. Washington, DC : Center for Strategic and International Studies, 2023. 45 p.
18. EU Assistance to Ukraine (in U.S. Dollars) / European External Action Service. 2025. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-assistance-ukraine-us-dollars_en (дата звернення: 25.06.2025).

19. Financing Ukraine's Defense: Challenges and Opportunities : CSIS Briefs. Washington, DC : Center for Strategic and International Studies, 2023. 20 p.
20. In the first half of 2025, the Government of Ukraine secured USD 22 billion in external financing / Cabinet of Ministers of Ukraine. 2025. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/u-pershomu-pivrichchi-2025-roku-uriad-ukrainy-zaluchyv-22-mlrd-dolariv-ssha-zovnishnoho-finansuvannia> (дата звернення: 29.06.2025).
21. Trends in World Military Expenditure, 2023 : SIPRI Fact Sheet / Stockholm International Peace Research Institute. 2024. URL: <https://www.sipri.org/publications/2024/sipri-fact-sheet/trends-world-military-expenditure-2023> (дата звернення: 26.06.2025).
22. Ukraine's EFF-supported program / International Monetary Fund. 2023. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2023/03/31/pr23104-ukraine-imf-exec-board-approves-usd-billion-extended-arrangement-extended-fund-facility> (дата звернення: 29.06.2025).
23. Ukraine's Projected 2025 Budget Expects the War to Continue / Wilson Center. 2024. URL: <https://www.wilsoncenter.org/article/ukraines-projected-2025-budget-expects-war-continue> (дата звернення: 25.06.2025).

References

1. Babak, V. (2022). Asymmetric threats and their impact on contemporary defense planning. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*, 12(4), 15–29.
2. ArmyInform. (2024). *Budget 2025: Record expenditures allocated for security and defense*. <https://armyinform.com.ua/2024/10/31/byudzhets-2025-na-bezpeku-ta-oboronu-peredbacheno-rekordni-vytraty>
3. Ministry of Finance of Ukraine. (2024). *The Verkhovna Rada of Ukraine adopted the draft Law of Ukraine on the State Budget of Ukraine for 2025*. <https://mof.gov.ua/uk/news/verkhovna-rada-ukraini-priinyala-proekt-zakonu-ukraini-pr-o-derzhavnii-biudzhets-ukraini-na-2025-rik-4690>
4. Center for Security Studies "SENS". (2022). *Hybrid warfare: Analysis of modern conflicts and recommendations for Ukraine* (Analytical report). Kyiv.
5. Hnativ, N., & Shevchuk, O. (2024). The role of artificial intelligence in enhancing the effectiveness of defense operations. *Tekhnolohii ta innovatsii*, 9(3), 56–70.
6. RBC-Ukraine. (2024). *Money for power: How Ukraine's defense budget changed in 2024*. <https://www.rbc.ua/rus/news/groshi-silu-zminivsyia-oboronniy-byudzhets-1732179600.html>
7. Dyka, O., & Kovpak, A. (2024). Global trends in defense spending growth in the context of the Russian–Ukrainian war. *Ekonomika ta bezpeka*, 10(1), 23–38.
8. Center for Security Studies "SENS". (2023). *Information security and countering disinformation in wartime* (Analytical report). Kyiv.
9. Center for Security Studies "SENS". (2023). *Cyber threats and protection of Ukraine's critical infrastructure* (Analytical report). Kyiv.
10. Kravets, O. (2023). Cybersecurity as a component of national defense in conditions of hybrid warfare. *Cybersecurity: Education, Science, Technology*, 7(1), 78–92.
11. Lozynskiy, I. (2023). Optimization of logistics of the Armed Forces of Ukraine under limited resources. *Logistyka: teoriia ta praktyka*, 8(2), 34–49.
12. Melnyk, S. (2022). Development of the domestic defense-industrial complex: Challenges and prospects. *Ekonomika Ukrainy*, 65(4), 12–27.

13. Verkhovna Rada of Ukraine. (2024). *Law of Ukraine “On the State Budget of Ukraine for 2025”* (No. 4059-IX, November 19, 2024). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text>
14. Soloviov, Ye. (2023). Integration of military and civilian security expertise: NATO countries' experience and lessons for Ukraine. *Viiskovo-naukovyi visnyk*, 15(2), 45–62.
15. Center for Security Studies “SENSS”. (2024). *Strategies for countering asymmetric threats: International experience* (Analytical report). Kyiv.
16. Ministry of Finance of Ukraine. (2025). *The government approved the report on the execution of the Law of Ukraine “On the State Budget of Ukraine for 2024”*. https://mof.gov.ua/uk/news/uriad_skhvalyv_zvit_pro_vykonannia_zakonu_ukraini_pro_de_rzhavnyi_biudzhet_ukraini_na_2024_rik-4837
17. Cordesman, A. H. (2023). *Hybrid warfare and the future of conflict*. Center for Strategic and International Studies.
18. European External Action Service. (2025). *EU assistance to Ukraine (in U.S. dollars)*. https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-assistance-ukraine-us-dollars_en
19. Center for Strategic and International Studies. (2023). *Financing Ukraine's defense: Challenges and opportunities* (CSIS Briefs).
20. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2025). *In the first half of 2025, the Government of Ukraine secured USD 22 billion in external financing*. <https://www.kmu.gov.ua/en/news/u-pershomu-pivrichchi-2025-roku-uriad-ukrainy-zaluchyv-22-mlrd-dolariv-ssha-zovnishnoho-finansuvannia>
21. Stockholm International Peace Research Institute. (2024). *Trends in world military expenditure, 2023* (SIPRI Fact Sheet). <https://www.sipri.org/publications/2024/sipri-fact-sheet/trends-world-military-expenditure-2023>
22. International Monetary Fund. (2023). *Ukraine's EFF-supported program*. <https://www.imf.org/en/News/Articles/2023/03/31/pr23104-ukraine-imf-exec-board-approves-usd-billion-extended-arrangement-extended-fund-facility>
23. Wilson Center. (2024). *Ukraine's projected 2025 budget expects the war to continue*. <https://www.wilsoncenter.org/article/ukraines-projected-2025-budget-expects-war-continue>